

ROZSTRZYGANIE O NIERÓWNYCH UDZIAŁACH W MAJĄTKU WSPÓLNYM W RAMACH POSTĘPOWANIA O ROZWÓD ALBO SEPARACJĘ, ALBO UNIEWAŻNIENIE MAŁŻEŃSTWA

Marek Kułak

Teza I: Ustalanie nierównych udziałów w majątku wspólnym po ustaniu wspólności jest możliwe w ramach postępowania o podział majątku wspólnego w ramach postępowania w trybie procesowym z wykorzystaniem podstawy z art. 58 § 3 k.r. o w zw. z art. 43 § 2 k.r.o.

Teza II: Sąd, dokonując podziału majątku wspólnego wraz z ustaleniem istnienia nierównych udziałów w majątku wspólnym, dokonuje kompleksowego wyliczenia składników majątku wspólnego określając ich wartość oraz przydzielając poszczególne składniki majątku poszczególnym stronom stosownie do ustalonego udziału.

Teza III: Podjęcie się rozpoznawania wniosku o podział majątku wspólnego wraz z żądaniem o ustalenie istnienia nierównych udziałów w tym majątku będzie uzależnione od kumulatywnego spełnienia czterech przesłanek; złożenia wniosku przez jednego z małżonków, wykazania braku nadmiernej zwłoki, wykazania ważnych powodów oraz nierównego przyczyniania się małżonków do ich majątku wspólnego.

Teza IV: Sąd samodzielnie podejmuje decyzje o prowadzeniu i kontynuowaniu rozpoznawania wniosku w ramach głównego postępowania o rozwód, o separację albo o unieważnienie małżeństwa, którego ocena w zakresie orzekania o podziale majątku wspólnego i tym samym rozstrzyganiu o żądaniu ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym jest wiążąca i ostateczna.

Wstęp

Sprawy o podział majątku mieszczą się w kategorii spraw najbardziej konfliktowych po ustaniu wspólności majątkowej. Z tego względu te sprawy należą do najbardziej emocjonalnych, w których często racjonalność przedstawianych twierdzeń i argumentów odbiega od rzeczywistości, przez co sąd rozpoznający ma problem w oszacowaniu rzeczywistej wartości spornych składników stanowiących majątek wspólny. To bez wątpienia przekłada się na długość postępowania cywilnego.

Rozstrzyganie o podział majątku wspólnego w ramach postępowań o rozwód albo o separację, bądź o unieważnienie małżeństwa¹ według dotychczasowych badań czynionych w ramach apelacji krakowskiej stanowi niewielki procent w stosunku do ogółu postępowań rozwodowych albo o separację, czy o unieważnienie małżeństwa. Sprawy w ramach których orzekany jest rozwód albo separacja, albo unieważnienie małżeństwa wraz z zawartym wnioskiem o podział majątku wspólnego, są niewielką ilością wszystkich spraw. W stosunku do spraw bez takiego wniosku ilość ta wynosi mniej niż 10%.

Najczęściej właściwym postępowaniem jest postępowanie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej. Pierwotnie ustawodawca w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym z 1964 roku nie przewidywał możliwości dochodzenia podziału majątku wspólnego w ramach postępowania o rozwód czy unieważnienie małżeństwa. Zmiana nastąpiła po dziesięciu latach obowiązywania Kodeksu ustawą z 19 grudnia 1975 r., nowelizującą Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Wprowadzono możliwość dokonania – na wniosek jednego z małżonków – podziału majątku wspólnego w wyroku orzekającym rozwód. Wprowadzony wspomnianą nowelą § 3 art. 58 k.r.o. zawiera jedynie ograniczenie polegające na wyłączeniu możliwości dokonania podziału, jeżeli spowoduje to nadmierną zwłokę w postępowaniu². Tym samym jest to kolejna możliwość w dokonaniu podziału majątku wspólnego poza:

- zawarciem przez małżonków umowy małżeńskiej – interczyzy, której istota sprowadza się do zniesienia wspólności i zastąpieniem jej innym ustrojem majątkowym (rozdzielnością majątkową lub rozdzielnością z wyrównaniem dorobków),

¹ Podział majątku wspólnego może być także dokonany w trakcie postępowania o separację, albowiem zgodnie z art. 613 § 1 k.r.o. przy orzekaniu separacji stosuje się m.in. przepisy art. 58 k.r.o., oraz w procesie o unieważnienie małżeństwa (art. 21 k.r.o.).

² Ustawa z dnia 19 grudnia 1975 r. o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. 1975.45.234).

- ustanowieniem rozdzielnosci przez sąd na żądanie jednego z małżonków lub na żądanie wierzyciela jednego z małżonków,
- powstaniem rozdzielnosci *ipso iure* w następstwie ubezwłasnowolnienia lub ogłoszenia upadłości przez jednego z małżonków oraz orzeczenia separacji,
- ustaniem małżeństwa (w następstwie śmierci, rozwodu albo unieważnienia małżeństwa).

Od wymienionych powyżej przypadków odróżnić należy sytuację majątkową powstałą na skutek sądowego ustalenia nieistnienia małżeństwa. Takie małżeństwo uznane za nieistniejące nie wywołuje żadnych skutków prawnych, a zatem nie powstaje również między osobami je zawierającymi jakikolwiek ustrój majątkowy i *per analogiam* nie może zostać dokonany podział majątku, a tym bardziej rozpatrywane żądanie o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym według przepisów dotyczących małżonków³. Jednak żądanie ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym może zostać zgłoszone w toku postępowania o podział majątku wspólnego małżonków lub też zawarte w oddzielnym, samodzielnym powództwie⁴. Co do samodzielnego powództwa należy zaznaczyć, że żaden sąd podlegający Sądowi Okręgowemu w Krakowie nie odnotował takiego powództwa w ostatnich pięciu latach. Zgodnie z powyższym można już na tym etapie dojść do pewnych wniosków, że istnieje spora możliwość, przewidziana przez ustawodawcę, w zakresie dokonywania podziału majątku wspólnego, a tym samym zgłaszania roszczenia o ustalenie istnienia nierównych udziałów w majątku wspólnym. Z tego powodu należy uznać dokonywanie podziału majątku wspólnego w ramach wymienionych rodzajów postępowań, jako sytuacje rzadkie.

Rozwiązania małżeństwa przez rozwód może żądać każdy z małżonków. Postępowanie rozwodowe prowadzone jest przez sąd okręgowy (art. 17 pkt 1 k.p.c.) w trybie procesowym jako postępowanie odrębne (art. 425–446 k.p.c.). W sprawach o rozwód nie jest dopuszczalna skarga kasacyjna (art. 398² § 2 pkt 1 k.p.c.), a jeżeli po uprawomocnieniu się wyroku orzekającego rozwód jedna ze stron zawarła nowy związek małżeński – niedopuszczalna jest także skarga o wznowienie postępowania (art. 400 k.p.c.). Małżeństwo musi istnieć w chwili wy-

³ J. Gajda, [w:] *Prawo rodzinne i opiekuńcze. System Prawa Prywatnego*, t. 11, red. T. Smoczyński, Warszawa 2014, s. 140 i n.

⁴ Wyrok SA w Krakowie z 6.08.2015 r., I ACa 576/15, LEX nr 1842369; postanowienie SN z 19.12.2012 r., II CSK 259/12, LEX nr 1350497; uchwała SN z 13.05.2016 r., III CZP 6/16, LEX nr 2033764.

toczenia powództwa o rozwód. Nie stoi na przeszkodzie wytoczeniu sprawy rozwodowej orzeczenie sądu kościelnego o ustaniu małżeństwa wyznaniowego, ponieważ orzeczenie sądu kościelnego o ważności bądź o ustaniu małżeństwa kanonicznego nie może mieć prejudycjalnego wpływu na orzeczenie sądu państwowego o ważności lub o ustaniu świeckiego związku małżeńskiego⁵. Przesłanką, że ma się do czynienia z rozpoznawaniem sprawy w trybie procesowym jest nazwa stron (powód i pozwany), w przeciwieństwie do postępowania nieprocesowego, w ramach którego swój interes przedstawiają uczestnicy postępowania (wnioskodawca i uczestnik). Przez to mamy wyłom od generalnej zasady – rozpoznawanie spraw z zakresu podziału majątku wspólnego w ramach postępowania w trybie nieprocesowym. Postępowanie procesowe charakteryzuje się: równouprawnieniem stron, kontradyktoryjnością postępowania cywilnego, ustnością, bezpośredniością, jawnością procedur oraz szybkością postępowania⁶.

Tym samym szybkość rozpoznania sprawy w zakresie dopuszczenia do rozpoznawania żądania o ustalenie nierównych udziałów, a tym samym dokonanie podziału majątku wspólnego w ramach wymienionych rodzajów postępowań może nastroczać trudności i nie zrealizować postulatu szybkości postępowania. W myśl art. 58 §3 k.r.o. sąd ma uprawnienie, aby w wyroku orzekającym rozwód dokonać podziału i ustalić nierówne udziały w majątku wspólnym, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki. Wniosek taki strona powodowa może zgłosić już w pozwie o rozwód, o separację bądź o unieważnienie małżeństwa w odpowiedzi na pozew lub w odrębnym piśmie procesowym, jak i w toku procesu w odrębnym piśmie procesowym oraz do protokołu rozprawy.

Skuteczność wniosku o podział majątku wspólnego i żądania o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym

Punktem wyjścia do dalszych analiz w zakresie skuteczności złożonego wniosku o podział majątku wspólnego i łącznie z nim wnoszonego żądania o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym w ramach postępowań rozpatrywanych w trybie procesowym, powinny być dwa przepisy. Jak stanowi art. 58 § 3 k.r.o. na wniosek jednego z mał-

⁵ Wyrok SN z 17.11.2000 r., V CKN 1364/00, LEX nr 47030.

⁶ J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapierre, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2005, s. 110.

żonków sąd może w wyroku orzekającym rozwód dokonać podziału majątku wspólnego, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu. Jak również art. 43 § 2 k.r.o. jednakże z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać, ażeby ustalenie udziałów w majątku wspólnym nastąpiło z uwzględnieniem stopnia, w którym każdy z nich przyczynił się do powstania tego majątku. Spadkobiercy małżonka mogą wystąpić z takim żądaniem tylko w wypadku, gdy spadkodawca wytoczył powództwo o unieważnienie małżeństwa albo o rozwód lub wystąpił o orzeczenie separacji”.

§ 3 „Przy ocenie, w jakim stopniu każdy z małżonków przyczynił się do powstania majątku wspólnego, uwzględnia się także nakład osobistej pracy przy wychowaniu dzieci i we wspólnym gospodarstwie domowym”⁷.

Wyżej wymienione przepisy muszą być analizowane łącznie oraz muszą stanowić podstawę prawną w dochodzeniu podziału majątku wspólnego i współtowarzyszącym z tym wnioskiem żądania ustalenia istnienia nierównych udziałów w majątku wspólnym. Oznacza to, że sąd orzekający nie dokona ustalenia istnienia nierównych udziałów bez złożenia wniosku o podział majątku wspólnego. W konsekwencji orzeczenie o istnieniu nierównych udziałów będzie uwarunkowane podjęciem przez sąd rozpoznawania wniosku o podział majątku wspólnego. Tym samym sąd rozwodowy nie może o tym orzec jako o samodzielnym żądaniu⁸. Zgodnie z wymienionym (pierwszym) przepisem, sąd – może – w wyroku orzekającym rozwód dokonać podział majątku wspólnego na wniosek jednego z małżonków, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu.

Natomiast w zakresie istnienia skuteczności rozstrzygnięcia o żądaniu istnienia nierównych udziałów, materialnoprawne przesłanki prowadzą się do uzależniania od spełnienia kumulatywnych dwóch przesłanek: istnienia ważnych powodów przemawiających za odejściem od zasady wyrażonej w art. 43 § 1 k.r.o. oraz różny stopień przyczynienia się każdego z małżonków do powstania majątku wspólnego. Ustalenie, że występują ważne powody oraz stwierdzenie, w jakim stopniu każde z małżonków przyczyniło się do powstania majątku wspólnego, możliwe jest w odniesieniu do okoliczności konkretnego stanu faktycznego. Artykuł 43 § 2 k.r.o. formułuje dwie przesłanki ustalenia nierównych

⁷ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, akt obowiązujący od 30.10.2019 r. (Dz. U. 2019.2086).

⁸ J. Ignatowicz, *Orzekanie w procesie rozwodowym o małżeńskich sprawach majątkowych w świetle orzecznictwa*, „Studia Cywilistyczne” 1983, t. XXXIII, s. 157.

udziałów w majątku wspólnym, jakie muszą wystąpić łącznie, i które pozostają do siebie w takim wzajemnym stosunku, że żadne „ważne powody” nie stanowią podstawy takiego orzeczenia, jeżeli stopień przyczynienia się małżonków do powstania majątku wspólnego jest równy, a jednocześnie – nawet różny stopień przyczynienia się małżonków do powstania tego majątku nie stanowi podstawy ustalenia nierównych udziałów, jeżeli nie przemawiają za tym „ważne powody”. Innymi słowy, wyróżnienie przez ustawodawcę tych dwu przesłanek sprawia, że sam nierówny stopień przyczynienia się małżonków do powstania majątku wspólnego nie może być uznany za ważny powód w rozumieniu komentowanego przepisu. W orzecznictwie zdefiniowano „ważne powody” na gruncie omawianego unormowania jako okoliczności, które oceniane z punktu widzenia zasad współżycia społecznego sprzeciwiają się przyznaniu jednemu z małżonków korzyści z tej części majątku wspólnego, do której powstania ten małżonek nie przyczynił się. Podkreśla się przy tym, że ocena ważnych powodów ma nie tylko aspekt majątkowy, ale również etyczny, co wyraża się w postulacie dokonywania ich oceny przy uwzględnieniu zasad współżycia społecznego. Wskazano jednak trafnie, że nie chodzi tu o winę w rozkładzie pożycia, ale o winę odnoszoną do nieprzyczyniania się lub przyczyniania się w mniejszym stopniu niż to wynika z możliwości małżonka⁹.

Składając wniosek o podział majątku wspólnego, strona musi być precyzyjna, tak aby sąd na etapie wstępnej weryfikacji mógł odróżnić, czy chodzi o podział majątku, w skład którego wchodzi prawo do mieszkania, czy też o samodzielny podział majątku wspólnego niezwiązany z mieszkaniem, z tego względu, że inaczej wypracowane są wytyczne Sądu Najwyższego w różnych przypadkach. Wytyczne wymiaru sprawiedliwości – co prawda – dopuszczają orzeczenie o wspólnym mieszkaniu, ale wtedy powinno być ono objęte wyrokiem rozwodowym, nawet za cenę pewnej zwłoki. Doprecyzowując orzekanie w tym zakresie możliwe jest, gdy mieszkanie stanowi podstawowy (główny) składnik majątku wspólnego¹⁰. Gdy mieszkanie wchodzi w skład wspólności majątkowej, podział jego może nastąpić w trybie art. 58 § 3 k.r.o. i traktowany będzie jako częściowy podział majątku wspólnego. Sąd powinien taki wniosek uwzględnić, jeżeli przemawiają za tym ważne powody (art. 1038 § 1 k.c. w związku z art. 46 k.r.o.), a zwłaszcza, gdy okoliczności wskazują na potrzebę szybkiego rozdzie-

⁹ Postanowienie SN z 8.02.2018 r. II CNP 11/17, LEX nr 2483319.

¹⁰ Teza VIII pkt 8 uchwały pełnego składu Izby Cywilnej SN z 9.06.1976 r., III CZP 46/75, LEX nr 1966.

lenia rozwiedzionych małżonków. Z kolei w przypadku, gdy sąd poweźmie informację, że przedmiotem podziału jest spółdzielcze prawo do lokalu wchodzące w skład wspólności, sąd powinien kierować się przy orzekaniu wytycznymi zawartymi w uchwale Pełnego Składu Izby Cywilnej z dnia 30.11.1974¹¹ r.

Jeszcze inne wytyczne istnieją w drugim wypadku, gdzie Sąd Najwyższy stwierdził, że należy stosować znacznie surowsze kryteria uwzględnienia wniosku o dokonanie podziału majątku wspólnego, sprowadzające się do wykazania przed sądem braku nadmiernej zwłoki postępowania nie tylko wtedy, gdy między stronami nie ma sporu co do składu i sposobu podziału tego majątku, lecz także wtedy, gdy wyjaśnienie okoliczności niezbędnych do dokonania podziału wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w ograniczonym przedmiotowo i czasowo zakresie. W interesie szybkiej normalizacji stosunków majątkowych stron konieczne jest przeprowadzenie częściowego podziału majątku wspólnego, jeżeli jest to możliwe, bez nadmiernej zwłoki postępowania. Sąd Najwyższy wskazał, że przeprowadzenie takiego podziału jest niedopuszczalne, gdy ze względu na wcześniejsze ustanie wspólności majątkowej toczy się już odrębne postępowanie o podział majątku wspólnego, a także wtedy, gdy dokonanie podziału wymagałoby udziału osób trzecich, co w procesie rozwodowym jest niedopuszczalne¹². Zdaniem Sądu Najwyższego i badań własnych, w każdym przypadku, w sytuacji zaistnienia obawy przez sędziego orzekającego, skutkować będzie odstąpieniem od orzekania w tym zakresie, nawet wówczas, gdy między stronami nie ma sporu co do składu i sposobu podziału tego majątku lub nie będzie istniała potrzeba wyjaśnienia spornych składników między stronami okoliczności, bądź też takich okoliczności, które sąd obowiązany jest ustalić z urzędu, a wymagałyby przeprowadzenia postępowania dowodowego w ograniczonym przedmiotowo i czasowo zakresie¹³. Przeprowadzenie podziału majątku wspólnego w ramach postępowania rozwodowego nie jest możliwe, jeśli w wypadku wcześniejszego ustania wspólności majątkowej (art. 52 k.r.o.) toczy się już postępowanie nieprocesowe o podział majątku wspólnego. Sąd podejmując się rozpoznania wniosku w zakresie podziału majątku, czy podziału majątku wspólnego wraz z żądaniem o ustalenie nierównych udziałów, musi mieć sytuację klarowną, sprowadzającą się do zasadności podjęcia rozpoznania tego

¹¹ Uchwała SN z 30.11.1974 r., III CZP 1/74, LEX nr 1770.

¹² Uchwała SN z 13.01.1978 r., III CZP 30/77, LEX nr 2162.

¹³ Postanowienie SN z 16.06.2016 r., V CZ 25/16, LEX nr 2096721.

wniosku, że strona nie będzie kontestowała wysokości udziałów, wartości poszczególnych składników itp. Sąd musi mieć daleko idące przekonanie, sprowadzające się do pewności, że strona nie wniesie apelacji od tego punktu sentencji wyroku rozwodowego.

Sąd nie podejmie się orzekania w tym zakresie, gdyby dokonanie podziału wymagało udziału osób trzecich, co miałyby miejsce wówczas, gdyby istniała konieczność połączenia podziału majątku wspólnego z działem spadku lub zniesieniem współwłasności. Podobnie nie orzeknie o podziale majątku spółki cywilnej, której małżonkowie byli współnikami¹⁴.

Rozstrzygnięcie sądu o pozostawieniu bez rozpoznania wniosku o podział majątku nie stanowi integralnej części wyroku rozwodowego. Sąd rozpoznaje podział majątku wspólnego wraz z żądaniem nierównych udziałów w majątku wspólnym na wniosek¹⁵. Wniosek musi obejmować w takim wypadku całość składników majątku wspólnego, a żądanie musi zawierać jasno sprecyzowaną wysokość udziału w majątku wspólnym, jaka ma przysługiwać stronie. Treść takiego *petitum* pozwu o rozwód można sprowadzić do:

1. rozwiązania przez rozwód małżeństwa stron – powoda XY i pozwanej YY bez orzekania o winie pozwanej;
2. ustalenia, że w skład majątku wspólnego XY oraz YY wchodzi następujące składniki:
  - a) prawo własności nieruchomości gruntowej zabudowanej, położonej w Krakowie przy ul. Basztowej X, dla której Sąd Rejonowy dla Krakowa Podgórze w Krakowie, IV Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o nr..... o wartości 1 000 000,00 zł (słownie: milion zł 00/100).
  - b) prawo własności ruchomości.... (w tym miejscu należy podać wszystkie składniki ruchome, np. samochód, sprzęt AGD, RTV, obrazy, zwierzęta¹⁶ itp.). Istotne jest to, żeby dokładnie oznaczyć o jakiej ruchomości jest mowa, w taki sposób, aby nie budziło wątpliwości sądu oraz podanie wartości każdej ruchomości.
3. ustalenia nierównych udziałów stron w majątku wspólnym w wysokości $\frac{3}{4}$ dla powoda oraz $\frac{1}{4}$ dla pozwanej oraz dokonania podziału majątku wspólnego przez przyznanie:

¹⁴ Postanowienie SN z 16.11.2018 r., I CKN 639/17, LEX nr 2687512.

¹⁵ J. Winiarz, [w:] *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, red. J.S. Piątkowski, Wrocław 1985, s. 603.

¹⁶ Postanowienie SR w Wieliczce z 22.06.2016 r., sygn. akt I Ns 484/15, LEX nr 2132673.

- a) prawa własności nieruchomości gruntowej zabudowanej, położonej w Krakowie przy ul. Basztowej X, dla której Sąd Rejonowy dla Krakowa Podgórze w Krakowie, IV Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o nr..... o wartości 750 000,00 zł (słownie: siedemset pięćdziesiąt tysięcy złotych 00/100);
- b) pozwanej postępowania prawa własności ruchomości – samochodu osobowego Ford Fiesta nr rej. KR XXX XX, o wartości 30 000,00 zł (słownie: trzydzieści tysięcy zł 00/100);
- c) pozwanej postępowania prawa własności ruchomości – sprzętu AGD stanowiącego wyposażenie nieruchomości przy ul. Basztowej X w Krakowie....; (lodówki, zmywarki, mikrofalówki) o łącznej wartości 20 000,00 zł (słownie: dwadzieścia tysięcy zł 00/100);
- d) pozwanej postępowania prawa własności ruchomości obrazów autorstwa Kossaka stanowiącego wyposażenie nieruchomości przy ul. Basztowej X w Krakowie....; (należy przybliżyć tytuł obrazu, albo co przedstawia obraz), o wartości łącznej 50 000,00 zł (słownie: pięćdziesiąt tysięcy zł 00/100);
- e) pozwanej postępowania prawa własności ruchomości.... (wymienić kolejne składniki majątku wspólnego) tak, aby wartość łączna udziału pozwanej XY nie przekroczyła kwoty 250 000,00 zł (słownie: dwieście pięćdziesiąt tysięcy zł).

Mimo szczegółowego wyliczenia sąd rozpyta informacyjnie o istnienie ewentualnych innych składników majątku wspólnego, czy strony nie kwestionują w dalszym ciągu wyliczeń oraz wartości wyjawionych składników majątku wspólnego. W przypadku, gdy powźmie stosowną wiadomość o ukrytym składniku, dla bezpieczeństwa odstąpi od orzekania. Jest to konsekwencją brzmienia przepisu, który dotyczy ustalenia nierównych udziałów małżonków w całym majątku wspólnym. Wykładnia językowa wyklucza zatem stosowanie tego przepisu jako podstawy prawnej do ustalenia nierównych udziałów małżonków jedynie w niektórych składnikach majątku wspólnego. Za taką interpretacją przemawia też wyjątkowy charakter tej regulacji, który wymaga, aby stosować ją – w myśl reguły, że wyjątek powinien być interpretowany ściśle – zgodnie z jej literalnym brzmieniem. Ponadto argumentem wspierającym tę wykładnię jest szczególny charakter majątku wspólnego, który obejmuje dorobek małżonków zgromadzony w czasie trwania wspólności ustawowej. Dlatego przy stosowaniu art. 43 § 2 k.r.o. ustawodawca nakazuje oceniać stopień, w którym każdy z małżonków przyczynił się do powstania majątku wspólnego,

a nie jego poszczególnych składników¹⁷. Jednakże wyjątkowo, gdyby powstały nowe składniki majątkowe w czasie od chwili wydania wyroku rozwodowego do chwili jego uprawomocnienia się, każde z rozwiedzionych małżonków mogłoby żądać przeprowadzenia w trybie zwykłym podziału uzupełniającego¹⁸.

Skuteczność rozstrzygnięcia od uprawomocnienia się w zakresie ustania wspólności majątkowej

Zacząć należy od tego, że w postępowaniu o rozwód, o separację, albo o unieważnienie małżeństwa mamy nadal wspólność majątkową – postępowanie toczy się *de facto* jeszcze przed ustaniem wspólności majątkowej. Jest to odmienne w stosunku do postępowania nieprocesowego, które toczy się po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej. Przez co tryb procesu rozwodowego i *per analogiam* w sprawie o orzeczenie separacji, albo unieważnienie małżeństwa, rozpoznanie pozytywne wniosku o podział majątku wspólnego, wraz z żądaniem o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym, ma charakter zawieszający. W tym znaczeniu, że jest on uzależniony od wydanego orzeczenia i uprawomocnienia się wyroku w części orzekającej o rozwodzie małżonków¹⁹. Należy stwierdzić, że sąd rozpoznający m.in. rozwód, nie może przekazać sądowi „nieprocesowemu” sprawy o podział majątku wspólnego małżonków, gdyż wspólność majątkowa do czasu orzeczenia rozwodu, albo unieważnienia małżeństwa, nadal trwa.

Kierownictwo sędziowskie w zakresie rozstrzygnięcia o podziale majątku wspólnego wraz z żądaniem o ustalenie istnienia nierównych udziałów w majątku wspólnym

Dedukując z powyższych treści trzeba postawić tezę, że każdorazowo sąd samodzielnie podejmuje decyzję o prowadzeniu i kontynuowaniu rozpoznawania wniosku w ramach głównego postępowania o rozwód,

¹⁷ Postanowienie SN z 27.06.2003 r. IV CKN 278/01, LEX nr 82435.

¹⁸ J. Ignatowicz, *Orzekanie w procesie rozwodowym o małżeńskich sprawach majątkowych w świetle orzecznictwa*, „Studia Cywilistyczne” 1982, nr 32, s. 153.

¹⁹ J. Kapera, *Problematyka podziału majątku wspólnego w procesie rozwodowym*. (Uwagi na tle art. 58 §3 k.r.o.), „Nowe Prawo” 1976, nr 7–8, s. 1061.

o separację, albo o unieważnienie małżeństwa, którego ocena w zakresie orzekania o podziale majątku wspólnego i tym samym rozstrzyganiu o żądaniu ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym jest wiążąca i ostateczna. Co za tym idzie, rozstrzyganie w tym zakresie jest objęte fakultatywną kognicją sądu rozwodowego. Decyzję o pozostawieniu bez rozpoznania wniosku strony o dokonanie podziału majątku wspólnego w przypadku, gdy przeprowadzenie takiego podziału powodowałoby nadmierną zwłokę w postępowaniu, zamieszcza sąd – stosownie do okoliczności – albo w odrębnym postanowieniu, wydanym w toku postępowania o rozwód, albo w sentencji wyroku rozwodowego. Sąd na każdym etapie postępowania, poczynwszy od złożenia pozwu, następnie otrzymania odpowiedzi na pozew i innych pism procesowych, bada zasadność i możliwość rozpoznania wniosku w zakresie podziału majątku wspólnego w toku postępowania np. o rozwód. Nowym rozwiązaniem jest możliwość „rozpatrywania” takiego wniosku na etapie posiedzenia przygotowawczego. Za pomocą skutecznej legislacji ustawodawca odstąpił w sposób umiarkowany od formalizmu w tego typu rozpoznawanych sprawach. Tym samym sędzia mając wstępne stanowiska stron w odpowiedziach na pozew, może zwiększyć swoją aktywność na pierwszym etapie postępowania, poprzez – w pierwszej kolejności – zwiększenie sfery zarządzania całym postępowaniem, a – w dalszej perspektywie – podjęcie się kompleksowego rozwiązania spraw małżeńskich w ramach jednego postępowania, poprzez przekonanie do zasadności albo niezasadności tak sformułowanych wniosków w treści pozwu o rozwód²⁰. Artykuł 205⁴ § 3 k.p.c. wprowadza dwumiesięczny termin instrukcyjny do przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego. Termin odnosi się nie do faktycznego przeprowadzenia posiedzenia, lecz do czynności podejmowanych w celu jego przeprowadzenia. Liczony jest on od złożenia odpowiedzi na pozew, a jeżeli zarządzono wymianę pism przygotowawczych – od wpływu ostatniego pisma przygotowawczego objętego zarządzeniem. Artykuł 205⁴ § 3 k.p.c. nakłada na przewodniczącego obowiązek rozważenia, czy okoliczności sprawy wskazują, że przeprowadzenie posiedzenia przygotowawczego nie przyczyni się do sprawniejszego rozpoznania sprawy. Ocena ta musi być zatem dokonana przed wyznaczeniem posiedzenia przygotowawczego. Przewodniczący powinien brać tu pod uwagę rodzaj i charakter sprawy, stopień jej skomplikowania, zakres materiału dowodowego, jaki dotychczas przedstawiły strony. Niewątpliwie w trakcie dokonywania tej oceny winny być brane pod

²⁰ H. Pietrzkowski, *Metodyka sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2014, s. 68–89.

uwagę również kwestie techniczno-organizacyjne, jak np. możliwość dysponowania odpowiednim pomieszczeniem na przeprowadzenie tego posiedzenia poza salą rozpraw, obciążeniem pracowników sekretariatu wydziału sądu, liczbą spraw w referacie sędziego, liczbą już wyznaczonych posiedzeń. Wreszcie, z uwagi na główny cel posiedzenia przygotowawczego, określony w art. 205⁵ § 1 k.p.c., przewodniczący powinien dokonać też oceny, czy okoliczności sprawy pozwalają na stwierdzenie, że strony będą skłonne do ugodowego załatwienia sporu i nie wpłynie to na nadmierną zwłokę w postępowaniu rozwodowym.

Posiedzenie przygotowawcze ma na celu częściowe odformalizowanie całości postępowania cywilnego. Sędzia orzekający może w czasie tego posiedzenia nie zachować szczegółowych przepisów o postępowaniu (art. 205⁵ § 2 k.p.c.). Sędzia może także, w razie potrzeby, skłonić strony do ugody (art. 205⁶ § 2 k.p.c.), jak również ma możliwość, co przewidziano dla wszystkich rodzajów postępowań – pouczenia o prawdopodobnym wyniku sprawy w świetle zgłoszonych do tej chwili przez strony twierdzeń i dowodów.

Wprowadzone posiedzenie przygotowawcze ma służyć zwróceniu uwagi stron na możliwości szybszego rozwiązania spornych kwestii tak, aby nie wystąpiła nadmierna zwłoka w postępowaniu oraz skupienie się stron na zasadności w dochodzeniu podziału majątku wspólnego i przede wszystkim zasadności istnienia nierównego przyczyniania się małżonków do jednej wspólnej masy majątkowej. Dzięki temu skupieniu uwagi na kluczowych dla postępowania kwestiach, w tym umożliwieniu autokorekty strategii procesowej, np. przez zgodę na ugodowe rozwiązanie sporu w związku ze zwiększonym ryzykiem nieuzyskania ochrony prawnej lub otrzymaniem jej w mniejszym niż żądany zakresie. Te same regulacje mogą być identyfikowane także z innej perspektywy, jako okoliczności zmieniające paradygmat pojęć bezstronności i obiektywizmu sędziego (nie niwecząc lub relatywizując obu zasad). Jest to istotne ze względu na utrwalone wcześniej stanowisko o niewyrażaniu przez sąd poglądu co do wyniku sprawy, przed wydaniem orzeczenia kończącego postępowanie.

Po przeprowadzeniu posiedzenia przygotowawczego, poznaniu stanowisk stron, ich argumentacji i przedstawionych dowodów, bezskuteczności poczynionych nakłonneń, sąd na rozprawie w tym zakresie może wydać osobne postanowienie w toku prowadzonego postępowania lub decyzja w tym zakresie może zostać zamieszczona w sentencji wyroku rozwodowego²¹. Sąd Najwyższy wskazał, że decyzja o niedo-

²¹ T. Misiuk, *Orzekanie w wyroku rozwodowym o mieszkaniu stron oraz o podziale majątku dorobkowego małżonków*, „Nowe Prawo” 1976, nr 5, s. 701.

konywaniu podziału majątku wspólnego w toku sprawy rozwodowej może zostać zamieszczona albo w oddzielnym postanowieniu, albo w wyroku rozwodowym²². Wyłączona jest więc co do tego rozstrzygnięcia możliwość kontroli instancyjnej i dlatego apelację w tej części należy odrzucić jako niedopuszczalną²³.

Postępowanie dowodowe w ramach postępowania rozwodowego, o separację, albo o unieważnienie małżeństwa, w przypadku rozstrzygnięcia o podziale majątku wspólnego

Co do zasady w sprawach rozwodowych, sąd ma obowiązek przeprowadzenia pełnego postępowania dowodowego²⁴. Sąd musi wyjaśnić sprawę w zakresie niezbędnym dla realizacji celu postępowania dowodowego określonego w art. 441 k.p.c. w zw. z art. 452 k.p.c. i w sposób przewidziany przepisami normującymi to postępowanie, a w szczególności przez egzekwowanie spoczywającego na stronach z mocy art. 3 k.p.c. i art. 232 zd. pierwsze k.p.c. obowiązku przedstawienia dowodów oraz wykorzystanie instytucji tzw. pytań dopełniających przewidzianej art. 271 k.p.c.²⁵ Podobne stanowisko zajmuje doktryna, W. Stojanowska stwierdza, że „Niedopuszczalne jest «dzielenie» postępowania dowodowego w sprawie o rozwód, gdyż dopiero kompleksowe rozpoznanie sprawy może pozwolić na prawidłowe podjęcie przez sąd decyzji o rozwiązaniu małżeństwa”²⁶.

Jednakże podział majątku wspólnego małżonków przez sąd rozwodowy jest wyłomem od generalnej zasady, co wynika z wytycznych Sądu Najwyższego, o których była wcześniej mowa. Sąd orzekający odstąpi od orzekania o podziale majątku wspólnego stron w każdym przypadku, nawet z przeczności, gdy istnieje prawdopodobieństwo, że postępowanie ulegnie nadmiernej zwłoce. Rozpatrywanie przez sąd orzekający jest uzależnione przede wszystkim od nieistnienia między stronami sporu co do składu i sposobu podziału majątku lub wyjaśnienia spornych okoliczności między stronami, bądź też takich okoliczności, które sąd zobowiązany jest ustalić z urzędu. Wymaga to przepro-

²² Postanowienie SN z 16.06.2016 r., V CZ 25/16, LEX nr 2096721.

²³ Wyrok SA w Warszawie, z 12.01.2006 r., I ACa 865/05, LEX nr 1645610.

²⁴ Uchwała SN z 9.06.1976 r., III CZP 46/75, LEX nr 1966.

²⁵ Wyrok SN z 20.08.1996 r., (II CRN 72/96), LEX nr 27455.

²⁶ W. Stojanowska, [w:] *System Prawa Prywatnego*, Tom 12 *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, wyd. 2, red. T. Smoczyński, Warszawa 2011, s. 701.

wadzenia postępowania dowodowego w ograniczonym przedmiotowo i czasowo zakresie. Dlatego sąd orzekający, gdy poweźmie informację, że strona będzie wykazywała chociażby inne wartości poszczególnych składników, odstąpi od orzekania lub w odpowiedzi na pozew zawnie-skuje o powołanie biegłego sądowego. Tym samym zasadność żądania ustalenia istnienia nierównych udziałów w majątku wspólnym nie będzie w ogóle rozpatrywana²⁷.

Co prawda ustawodawca przewidział również w innych przypadkach skrócone postępowanie dowodowe, jeżeli pozwany uznaje żądanie pozwu, a małżonkowie nie mają wspólnych małoletnich dzieci. Wówczas postępowanie dowodowe może zostać ograniczone do przesłuchania stron. Sąd Najwyższy w jednym ze swoich orzeczeń podkreślił, że przepis art. 442 k.p.c. nie zwalnia sądu od obowiązku „ustalenia okoliczności dotyczących rozkładu pożycia, a w razie uznania powództwa – także przyczyn, które skłoniły do tego stronę pozwaną”²⁸. W ramach ograniczonego postępowania dowodowego sąd przesłucha strony, a pytania będą dotyczyły przede wszystkim składu majątku, czy są jakieś wierzytelności, długi. Następnie sąd będzie pytał się o przesłanki nierównych udziałów, czy rzeczywiście występują. Bierze pod uwagę składniki wchodzące w skład tego majątku w momencie podziału. Jeżeli jednak jedno z małżonków przed podziałem majątku doprowadzi do rozmyślnego zniszczenia lub wyzbycia się określonych składników z majątku wspólnego ze szkodą dla rodziny, to przy ustaleniu masy podziału wartość uszczuplonego majątku powinna mieć wpływ na rozliczenie pieniężne między stronami albo na ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym²⁹. W takim przypadku należy przyjąć fikcję prawną, że dany składnik lub jego równowartość wchodzi w dalszym ciągu w skład majątku wspólnego.

²⁷ P. Ryłski, *Aktywność sądu w zakresie zbierania materiału faktycznego sprawy w przygotowawczej fazie postępowania cywilnego (art. 207 § 2 i 3 KPC)*, [w:] red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych*, Warszawa 2009, s. 394.

²⁸ Wyrok z 17.12.2002 r., III CKU 47/98, LEX nr 1162958.

²⁹ Uchwała SN z 19.05.1989 r., III CZP 52/89, LEX nr 3541.

Struktura wyroku w trybie procesowym, w ramach którego dokonano podziału majątku wspólnego wraz z żądaniem o ustalenie istnienia nierównych udziałów w majątku wspólnym

Istotną cechą wyroku orzekającego rozwód jest jego częściowa integralność, oznaczająca konieczność rozstrzygnięcia w nim o wszystkich wymaganych kwestiach, jak również brak możliwości istnienia jednych rozstrzygnięć bez innych. Integralność ta jest częściowa, gdyż zasadniczym trzonem wyroku rozwodowego jest orzeczenie o rozwiązaniu związku małżeńskiego i o winie, bez którego nie mogą istnieć pozostałe rozstrzygnięcia.

Dokładne elementy wyroku rozwodowego przewidziane w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, są opisane w przepisach art. 57 i 58 k.r.o.

Art. 57.

§ 1. Orzekając rozwód sąd orzeka także, czy i który z małżonków ponosi winę rozkładu pożycia.

§ 2. Jednakże na zgodne żądanie małżonków sąd zaniecha orzekania o winie. W tym wypadku następują skutki takie, jak gdyby żaden z małżonków nie ponosił winy.

Art. 58.

§ 1. W wyroku orzekającym rozwód sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków i kontaktach rodziców z dzieckiem oraz orzeka, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. Sąd uwzględnia pisemne porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka. Rodzeństwo powinno wychowywać się wspólnie, chyba że dobro dziecka wymaga innego rozstrzygnięcia.

§ 1a. W braku porozumienia, o którym mowa w § 1, sąd, uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, rozstrzyga o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka, jeżeli dobro dziecka za tym przemawia.

§ 1b. Na zgodny wniosek stron sąd nie orzeka o utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem.

§ 2. Jeżeli małżonkowie zajmują wspólne mieszkanie, sąd w wyroku rozwodowym orzeka także o sposobie korzystania z tego mieszkania przez czas wspólnego w nim zamieszkiwania rozwiedzionych małżonków. W wypadkach wyjątkowych, gdy jeden z małżonków swym rażąco naganym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie, sąd może nakazać jego eksmisję na żądanie drugiego małżonka. Na zgodny wniosek stron sąd może w wyroku orzekającym rozwód orzec również o podziale wspólnego mieszkania albo o przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków, jeżeli drugi małżonek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, o ile podział bądź jego przyznanie jednemu z małżonków są możliwe.

§ 3. Na wniosek jednego z małżonków sąd może w wyroku orzekającym rozwód dokonać podziału majątku wspólnego, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu.

§ 4. Orzekając o wspólnym mieszkaniu małżonków sąd uwzględnia przede wszystkim potrzeby dzieci i małżonka, któremu powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej³⁰.

W przypadku, w którym sąd, orzekając rozwód, nie zamieści (w zależności od sytuacji – wbrew żądaniu stron bądź z urzędu) w wyroku któregośkolwiek z elementów wymienionych w art. 58, dla skutecznego zaskarżenia konieczne jest uprzednie złożenie wniosku o uzupełnienie wyroku. Brak natomiast rozstrzygnięcia o winie (wbrew takiemu obowiązkowi) skutkuje koniecznością zaskarżenia wyroku w części orzekającej o rozwodzie bez konieczności jego uzupełnienia. W przypadku, gdy zakresem zaskarżenia objęta jest jakakolwiek kwestia poza orzeczeniem rozwodu, np. eksmisja, wysokość alimentów, sposób ustalenia kontaktów z małoletnim dzieckiem stron, wyrok w części niezaskarżonej staje się prawomocny i uchyla się spod kognicji sądu drugiej instancji³¹.

W myśl przepisu art. 325 k.p.c., sentencja wyroku powinna zawierać wymienienie sądu, sędziów, protokolanta, prokuratora – jeżeli brał udział w sprawie, ponadto datę i miejsce rozpoznania sprawy i wydania wyroku, wymienienie stron, oznaczenie przedmiotu sprawy oraz rozstrzygnięcie sądu o żądaniach stron. Omyłkowe pominięcie tej formuły lub godła nie oznacza istotnej wady wyroku³². Najważniejszym elementem sentencji wyroku jest rozstrzygnięcie o wnioskach i żądaniach stron. Może ono uwzględniać żądanie powoda, oddalać je lub mieć

³⁰ Dz.U. 2019.2086.

³¹ Wyrok SA w Szczecinie z 30.08.2018 r., I ACa 96/18, LEX nr 2565722.

³² Orzeczenie SN z 16.04.1923 r., C 691/22, GSW 1924, nr 6, s. 70.

charakter mieszany. Sentencja wyroku powinna być sporządzona po polsku z akcentem urzędowym, będącym odmianą języka stosowaną w wypowiedziach związanych z formalnymi kontaktami społecznymi, służących regulowaniu zachowań społecznych i egzekwowaniu wzorów tych zachowań ustanowionych przez prawo. Formuła sentencji powinna w zasadzie stanowić jedno zdanie oznajmujące, często podzielone na części (punkty, podpunkty), oddzielone średnikami lub przecinkami³³. Należy unikać błędów gramatycznych, zwłaszcza stylistycznych, fleksyjnych i interpunkcyjnych, kolokwializmów, prowincjonalizmów, wyrażen leksykalnie i składniowo przestarzałych (np. „zasądza na wydanie”, „eksmituje pozwanego”) oraz fraz i wyrazów zbędnych³⁴. Formuła sentencji wyroku (rozstrzygnięcie) powinna dokładnie określać to, o czym sąd orzekł, tak aby ustalenie granic przedmiotowych powagi rzeczy osądzonej nie nastroczało żadnych trudności i żeby wyrok był zrozumiały także bez jego uzasadnienia, zwłaszcza że sporządzenie uzasadnienia nie zawsze jest potrzebne³⁵.

(godło Rzeczypospolitej Polskiej)

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

dnia.....

Sąd Okręgowy w Krakowie

II Wydział Cywilny

w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Janina S.

Ławnicy: Halina B., Brygida F.

Protokolant:

starszy sekretarz sądowy: Adam K.

po rozpoznaniu w dniu 23.03.2020 r., w Krakowie

na rozprawie

sprawy z powództwa XY

przeciwko YY

o rozwód

³³ E. Wierzbicka, A. Wolański, D. Zdunkiewicz-Jedynak, *Podstawy stylistyki i retoryki*, Warszawa 2008, s. 94.

³⁴ Orzeczenie SN z 29.04.1946 r., C.III. 934/45, LEX nr 2711160.

³⁵ B. Dobrzański, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, red. Z. Resich, W. Siedlecki, Warszawa 1964, s. 512.

1. orzeka rozwód związku małżeńskiego zawartego w dniu 19.12.2006 roku w Krakowie i zarejestrowanego w Urzędzie Stanu Cywilnego w Krakowie za numerem aktu małżeństwa XXX/2006 pomiędzy XY PESEL 800521..... urodzonym 21.05.1980 roku w Krakowie synem Tomasza i Hanny z domu B. a YY PESEL 801123..... urodzoną 23.11.1980 roku w Łodzi córką Tadeusza i Małgorzaty z domu Kaczor bez orzekania o winie;
2. ustala, że w skład majątku wspólnego stron wchodzi następujące składniki:
  - a) prawo własności nieruchomości gruntowej zabudowanej, położonej w Krakowie przy ul. Basztowej X, dla której Sąd Rejonowy dla Krakowa Podgórze w Krakowie, IV Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o nr..... o wartości 1 000 000,00 zł (słownie: milion zł 00/100);
  - b) prawo własności ruchomości – samochodu osobowego Ford Fiesta nr rej. KR XXX XX, o wartości 30 000,00 zł (słownie: trzydzieści tysięcy zł 00/100);
  - c) prawo własności ruchomości – sprzętu AGD stanowiącego wyposażenie nieruchomości przy ul. Basztowej X w Krakowie....; (łódówki, zmywarki, mikrofalówki) o wartości 20 000,00 zł (słownie: dwadzieścia tysięcy zł 00/100);
  - d) pozwanej postępowania prawa własności ruchomości obrazów autorstwa Kossaka stanowiącego wyposażenie nieruchomości przy ul. Basztowej X w Krakowie....; (należy przybliżyć tytuł obrazu, albo co przedstawia obraz), o wartości 50 000,00 zł (słownie: pięćdziesiąt tysięcy zł 00/100);
  - e) pozwanej postępowania prawa własności ruchomości..... (wymienić kolejne składniki majątku wspólnego) tak, aby wartość łączna udziału pozwanej XY nie przekroczyła kwoty 250 000,00 zł (słownie: dwieście pięćdziesiąt tysięcy zł 00/100).
3. ustala istnienie nierównych udziałów stron w majątku wspólnym w wysokości $\frac{3}{4}$ dla powoda XY oraz $\frac{1}{4}$ dla pozwanej YY oraz dokonuje się podziału wymienionego wyżej majątku wspólnego stron bez spłat i dopłat

przez przyznanie na własność XY:

przedmiotów wymienionych w pkt. 2 lit. a
natomiast

przez przyznanie na własność YY:

przedmiotów wymienionych w pkt. 2 lit. b, c, d.... itd.

4. zasądza od pozwanej YY na rzecz powoda XY kwotę 150,00 zł (słownie: sto pięćdziesiąt zł 00/100) tytułem zwrotu połowy należnej opłaty od pozwu;
5. nakazuje zwrócić powodowi XY ze Skarbu Państwa, Sądu Okręgowego w Krakowie, I Wydziału Cywilnego kwotę 150,00 zł (słownie: sto pięćdziesiąt zł 00/100) tytułem zwrotu części uiszczzonej opłaty od pozwu;
6. nakazuje pobrać od pozwanej YY na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Krakowie, I Wydziału Cywilnego kwotę 150,00 zł (słownie: sto pięćdziesiąt zł 00/100) tytułem części opłaty od wniosku o podział majątku wspólnego.

.....
Halina B. SSO Janina S. Brygida F.

Zaskarżanie rozstrzygnięcia o podziale majątku wspólnego
w ramach postępowania o rozwód o separację albo
o unieważnienie małżeństwa

Strona, która kwestionuje treść wydanego wyroku, musi mieć na względzie zasadę integralności wyroku rozwodowego, jaka ma znaczenie dla zakresu późniejszego rozpoznawania apelacji przez sąd apelacyjny. Zasada integralności wyroku rozwodowego dotyczy rozstrzygnięć przewidzianych w art. 57 i 58 § 1 k.r.o., a więc winy stron, władzy rodzicielskiej nad wspólnym dzieckiem, a także ponoszenia przez każdego z małżonków kosztów utrzymania i wychowania ich dziecka. Bezwzględne stosowanie zasady w wymienionym zakresie zostało zmodyfikowane przez Sąd Najwyższy w jednym z orzeczeń, w którym stwierdził, że zmieniony w wyniku apelacji wyrok rozwodowy w części dotyczącej wysokości świadczeń alimentacyjnych na rzecz dzieci ma być samodzielny³⁶. W odniesieniu do objętych wyrokiem rozwodowym rozstrzygnięć o sposobie korzystania ze wspólnego mieszkania małżonków, o eksmisji małżonka, a także o podziale majątku wspólnego (art. 58 § 2 i 3 k.r.o.) przyjmuje się jednolicie, że zasada integralności wyroku rozwodowego nie obowiązuje w tym zakresie. Uzależnienie od uprawomocnienia się wyroku rozwodowego jest bardzo istotne dla rozstrzygnięcia fakultatywnego w zakresie podziału majątku, a tym sa-

³⁶ Postanowienie SN z 24.03.1999 r., III CKN 124/99, LEX nr 36682.

mym rozstrzygnięcia żądania istnienia nierównych udziałów w majątku wspólnym, ponieważ z datą uprawomocnienia się wyroku rozwodowego powstają wszystkie inne skutki dla pozostałych rozstrzygnięć wyroku rozwodowego, które są związane z ustaniem wspólności małżeńskiej. Jednocześnie uprawomocnienie się rozvodu powoduje wygaśnięcie możliwości zaskarżenia tego wyroku w części głównej. Według ogólnego przepisu art. 363 § 1 k.p.c. orzeczenia sądu stają się prawomocne, jeżeli nie przysługuje od nich środek odwoławczy lub inny środek zaskarżenia. Przepis ten stanowi o prawomocności formalnej, co oznacza, że orzeczenie nie może być zaskarżone przez strony postępowania. Natomiast § 2 i 3 tego artykułu również wskazują na niewzruszalność orzeczenia, z tym że odnoszą się one do rozstrzygnięć sądu odwoławczego.

W takiej sytuacji strona nie może zaskarżyć apelacją również samodzielnej części wyroku rozwodowego. Ma to miejsce *per analogiam* do postanowienia w sprawie o podział majątku wspólnego także wtedy, gdy sąd nie zamieścił w nim wyodrębnionego redakcyjnie rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym³⁷.

Tak samo ma się w zakresie żądania o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym, a to z uwagi, że traktowane jest w sposób zbliżony do żądań zmierzających do zlikwidowania sporów o prawo własności, prawo żądania zniesienia współwłasności, o roszczenia wynikające z posiadania rzeczy wspólnych, pobranych z nich pożytków i innych przychodów, poczynionych na nie nakładów oraz spłaconych długów (art. 618, 686 i 688 k.p.c.). Nie zmienia to faktu, że rozstrzygnięcie o ustaleniu nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym determinuje wszystkie pozostałe rozstrzygnięcia w sprawie o podział majątku, a jeśli nie zgłoszono wniosku mającego oparcie w art. 43 § 2 i 3 k.r.o., albo jeśli sąd nie znajdzie podstaw do określenia wysokości udziałów małżonków w dzielonym majątku jako nierównych, to musi je oznaczyć z odwołaniem się do zasady wynikającej z art. 58 § 3 k.r.o. w zw. z art. 43 § 1 k.r.o.

Wnioski

Dochodzenie podziału majątku wspólnego wraz z żądaniem o ustalenie istnienia nierównych udziałów w majątku wspólnym, w ramach postę-

³⁷ Uchwała SN z 13.05.2016 r. III CZP 6/16, LEX nr 2033764.

powań w trybie procesowym, można zaliczyć do wariantów teoretycznie uproszczonych. Uproszczenie polega na tym, że w ramach jednego toczącego się postępowania sąd kompleksowo ujmie wszystkie kwestie dotyczące małżeństwa i wspólności majątkowej rozstających się małżonków.

Na tym uproszczenia się kończą. Strona chcąc dochodzić podziału majątku wspólnego musi przede wszystkim mieć na względzie wytyczne wymiaru sprawiedliwości, które to sędziowie traktują jako podstawę dla tego rodzaju spraw. W dalszej kolejności problemem jest wykazanie ważnych powodów nierównego przyczyniania się małżonków do majątku wspólnego, co skutecznie zniechęca sędziów do rozważenia nawet możliwości rozpatrzenia tego wniosku. Sprawy tego typu zapewne zdarzają się sporadycznie, jednakże to powoduje, że w praktyce trudno jest spotkać się z rozstrzygniem o nierównych udziałach w trybie procesowym, zatem pozostaje to w sferze teoretyzowania. Można wyobrazić sobie sytuację, że małżonkowie na skutek długiej rozłąki swoim zachowaniem wyczerpują przesłanki materialnoprawne sprowadzające się do istnienia ważnych powodów oraz nierównego przyczyniania się do powstania majątku wspólnego m.in. w wyniku emigracji ekonomicznej i pokrywania kosztów życia tylko przez jednego małżonka, to istnienie możliwość porozumienia się – małżonkowie są na tyle dojrzali emocjonalnie, iż mogą sformułować pozew o rozwód bez orzekania o winie wraz z wnioskiem o podział majątku wspólnego i z żądaniem o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym w określonym ułamku. W takiej sytuacji sąd orzekający jest w stanie orzec m.in. o rozwodzie i dokonać podziału majątku wspólnego oraz rozstrzygnąć w zakresie nierównych udziałów z tego względu, że małżonek na skutek emigracji ekonomicznej długoletniej i brakiem partycypacji w kosztach utrzymania małżonki swoim zachowaniem strony wyczerpał ważne powody i nierówne przyczynianie się do powstania majątku wspólnego. Jednak emocje jakie towarzyszą temu rodzajowi spraw powodują przekonanie, że rozstrzygnięcie o zakresie nierównych udziałów w majątku wspólnym w ramach postępowania m.in. rozwodowego będzie rozpoznawane na gruncie teoretycznym, ponieważ (również) trudne jest do wyobrażenia, że samowolnie zgodzi się na inny podział majątku wspólnego, aniżeli w proporcji $\frac{1}{2}$ dla każdej ze strony.

Należy zwrócić uwagę, że posiedzenie przygotowawcze może być pewną alternatywą dla sztywnych reguł określonych w wytycznych. Niemniej jednak zawsze ważne będzie podejście do sprawy każdej ze stron i osobowość sędziego, który będzie mógł w ramach posiedzenia nakłonić strony do ugody, albo przekonać o zasadności rozpoznawania

takiego wniosku. Tym samym istnieje duże prawdopodobieństwo, że art. 58 § 3 k.r.o. samodzielnie czy w zw. z art. 43 § 1 k.r.o. nabierze większego – praktycznego znaczenia, a nie tylko pozostanie w rozważaniach teoretycznych.

Bibliografia

- Dolecki H., Flaga-Gieruszyńska K., *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych*, Warszawa 2009.
- Gajda J., [w:] *Prawo rodzinne i opiekuńcze. System Prawa Prywatnego*, t. 11, red. T. Smyczyński, Warszawa 2014.
- Ignatowicz J., *Orzekanie w procesie rozwodowym o małżeńskich sprawach majątkowych w świetle orzecznictwa*, „Studia Cywilistyczne” 1982, nr 32.
- Jodłowski J., Resich Z., Lapierre J., Misiuk T., Weitz K., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2005.
- Kapera J., *Problematyka podziału majątku wspólnego w procesie rozwodowym. (Uwagi na tle art. 58 §3 k.r.o.)*, „Nowe Prawo” 1976, nr 7–8.
- Misiuk T., *Orzekanie w wyroku rozwodowym o mieszkaniu stron oraz o podziale majątku dorobkowego małżonków*, „Nowe Prawo” 1976, nr 5.
- Piątowski J.S., *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, Wrocław 1985.
- Pietrzykowski H., *Metodyka sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2014.
- Resich Z., Siedlecki W., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, Warszawa 1964.
- Smyczyński T., *System Prawa Prywatnego. Tom 12 Prawo rodzinne i opiekuńcze*, wyd. 2., Warszawa 2011.
- Wierzbicka E., Wolański A., Zdunkiewicz-Jedynak D., *Podstawy stylistyki i retoryki*, Warszawa 2008.

Orzeczenia

- Orzeczenie SN z 16.04.1923 r., C 691/22, GSW 1924, nr 6, s. 70.
- Orzeczenie SN z 29.04.1946 r., C.III. 934/45, LEX nr 2711160.
- Uchwała SN z 30.11.1974r., III CZP 1/74, LEX nr 1770.
- Uchwała SN z 9.06.1976 r., III CZP 46/75, LEX nr 1966.

Uchwała SN z 9.06.1976 r., III CZP 46/75, LEX nr 1966.
Uchwała SN z 13.01.1978 r., III CZP 30/77, LEX nr 2162.
Uchwała SN z 19.05.1989 r., III CZP 52/89, LEX nr 3541.
Wyrok SN z 20.08.1996r., II CRN 72/96, LEX nr 27455.
Postanowienie SN z 24.03.1999r., III CKN 124/99, LEX nr 36682.
Wyrok SN z 17.11.2000 r., V CKN 1364/00, LEX nr 47030.
Wyrok z 17.12.2002 r., III CKU 47/98, LEX nr 1162958.
Postanowienie SN z 27.06.2003 r. IV CKN 278/01, LEX nr 82435.
Wyrok SA w Warszawie, z 12.01.2006 r., I ACa 865/05, LEX nr 1645610.
Postanowienie SN z 19.12.2012 r., II CSK 259/12, LEX nr 1350497.
Wyrok SA w Krakowie z 6.08.2015 r., I ACa 576/15, LEX nr 1842369.
Uchwała SN z 13.05.2016 r. III CZP 6/16, LEX nr 2033764.
Uchwała SN z 13.05.2016 r., III CZP 6/16, LEX nr 2033764.
Postanowienie SN z 16.06.2016 r., V CZ 25/16, LEX nr 2096721.
Postanowienie SN z 16.06.2016 r., V CZ 25/16, LEX nr 2096721.
Postanowienie SR w Wieliczce z 22.06.2016 r., I Ns 484/15, LEX nr 2132673.
Postanowienie SN z 8.02.2018 r. II CNP 11/17, LEX nr 2483319.
Wyrok SA w Szczecinie z 30.08.2018 r., I ACa 96/18, LEX nr 2565722.
Postanowienie SN z 16.11.2018r., I CKN 639/17, LEX nr 2687512.

Akty prawne

USTAWA z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. 2019. 2086).
Ustawa z dnia 19 grudnia 1975 r. o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. 1975. 45.234).

Abstract

The article deals with issues rarely encountered in practice, the evidence is the lack of registration of such cases in the courts of appeal in Krakow for 5 years. The division of common property in divorce proceedings is possible when it does not greatly affect the delay of the proceedings, but the examination of the application depends on the free will of the judge. The investigation of unequal shareholdings in common assets is permitted by doctrine and the Supreme Court. It will resolve the request for unequal shares in the common assets in the

context of the examination of a request for the division of common assets in the course of litigation undoubtedly adds to the complexity of such cases.

This Article attempts to address this issue in a more understandable way, examining the admissibility and nature of these proceedings and the court's decisionmaking actions in the context of litigation in which the court will only distribute and determine unequal shares of the common assets.

Keywords: Common assets, distribution of common assets, settlement of unequal shares in common assets in the course of legal proceedings, civil proceedings